

‘Kështu Foli Evropa’- Mbi ndërtimin dhe përdorimin e Europeanizimit në ligjërimin zyrtar dhe politik¹

Odeta Barbullushi*

Abstrakt: *Evropianizimi është kthyer tashmë në një ligjërim dominant në sferën publike shqiptare që përfshin si procesin e integritimit në Bashkimin Evropian ashtu edhe procesin e shndërrimit demokratik të identiteteve politike e komëbtare të vendeve candidate apo aspirante. Duke u rrekur të problematizojë këtë ligjërim në vend që t’i përfaqeset si një skelet neutral teorik, kjo ese ngre pyetjen se çfarë nevojash legjitimiteti të brendshëm dhe të jashtëm si të elitave politike ashtu dhe të vetë shtetit shqiptar ligjërimi i Evropianizimit përmbush.*

“Askush s’mund të jetë më kurrë vetvetja”-Libri i Zi, Orhan Pamuk

Hyrje

Në punimin e tij *Simulacra and Simulation* (1994) Jean Baudrillard sjell shembullin e protagonistëve të një *reality show* të tipit Big Brother apo Kafazi i Artë të cilët, megjithëse e dinë që janë nën kundrimin e syrit të kameras sillen sikur kamera nuk është aty. Të luajturit e lojës “sikur” është më shumë sesa një subversion i *reality show*-t; në të vërtetë është vetë arsyeja e vazhdimin të saj. Kamera kërkon që protagonistët të sillen ‘sikur’ kamera nuk do të ishte aty. Teatraliteti i protagonistëve të saj është i domosdoshëm për vazhdimësinë e lojës. Shembulli i përngjason rastit të televizionit të punimeve të parlamentit; vëzhgimi i ngultë i kameras ka dy funksione njëherësh: nga njëra anë i zhvesh protagonistët nga spontaniteti dhe nga ana tjetër i detyron ata të sillen sikur vetë kamera nuk është aty.

Për një moment mund të imagjinojmë Parlamentin si metaforë e të gjithë sferës politike. Shembulli i televizionit dhe shfaqjes *live* të seancave parlamentare është domethënëse në kontekstin tonë për sa kohë që mund të shërbejë për të nxjerrë në pah dyfishësinë e të gjithë praktikave politike. Në të vërtetë sociologë si Erving Goffman² apo Elizabeth Burns e kanë shtjelluar që në vitet ‘70 problemin e sjelljes së dyfishtë, dmth përfaqësimin e vetvetes ndryshe në jetën publike nga jeta private në përgjigje të asaj c’ka

¹ Kjo ese bazohet mbi një referat të paraqitur në “Dilemas of the Post-Communist Condition” Conference, organizuar nga HAGRI (History and Governance Research Institute), Universiteti i Eöolverhampton, Angli, 23-24 qershor 2005 dhe mbi një tjetër të paraqitur në ASN Conference: *Globalization, Nationalism and Ethnic Conflicts in the Balkans and its Regional Context*. Beograd 28-30 Shtator, 2006. Autorja i është mirënjohëse Gëzim Alpionit dhe Ozlem Demirtas-Bagdonas për leximin e drafteve të mëparshme dhe për komentet e vlefshme.

* Autorja është Candidate Doktorature pranë Institutit Kërkimor Evropian, Universiteti i Birminghamit, Mbretëria e Bashkuar në degën e Studimeve Ruse dhe të Evropës Lindore. Përpara fillimit të doktoraturës, Odeta Barbullushi ka studiuar dhe në Universitetin e Sussex, Angli dhe në Universitetin e Evropës Qendrore, Hungari. Jep një seri leksionesh në kursin “Europe in the World” në Institutin Kërkimor Evropian, Universiteti i Birminghamit.

² Falenderoj Stephanie Schëandner-Sievers që ma solli në vëmendje punën e Goffman dhe konceptin e teatralitetit.

konceptohet si pritshmëri e audiencës, qoftë kjo shoqëria apo familja apo kolektivi i punës. Burns (1972) prezanton konceptin e 'teatricalitetit' për të shpjeguar këtë dyfishësi në sjelljen e aktorit në jetën sociale. Loja në skenë e marrë këtu si arena politike nuk mund të ketë pra kuptim pa ekzistencën e një audience, bile pa ndërgjegjësimin e protagonistëve se po ndiqen nga kjo audiencë dhe pa njëfërë ndërgjegjësimi të tyre mbi pritshmëritë e kësaj audience. Është kjo audiencë që në kontekstin politik nënkuptin burimin legjitimitetin e praktikave politike dhe e debatit politik.

Arrijmë kështu në zemrën e problemit që ky edicion i POLIS shtjellon: tek burimi i legjitimitetit politik të elitave dhe i praktikave politike. Roli i komunitetit ndërkombëtar në proceset e demokratizimit në vend mund të kuptohet vetem brenda kontekstit të legjitimitetit të kufizuar të brendshëm dhe të jashtëm të elitave politike si dhe të identitetit të pakonsoliduar demokratik të shtetit shqiptar. Në këtë kontekst do doja të zërtheja interpretimet dhe ngjyresat e përdorimit të 'Evropës' si në ligjërimin zyrtar ashtu dhe në debatin politik në lidhje si me demokratizimin e brendshëm ashtu dhe në lidhje me politikën e jashtme të shtetit shqiptar vecanërisht në periudhën pas 1997-ës.

Si demokratizimi i brendshëm dhe ai i jashtëm bashkohen në një pikë: në identitetin demokratik të shtetit shqiptar³, i cili përbën dhe shqetësimin e vërtetë të kësaj eseje. Identiteti i shtetit lidhet shumë më direkt me dinamikën e brendshme politike sesa mund të mendohet lehtësisht: rregullat e ligjërimin zyrtar të integritit Euro-Atlantik si edhe e politikës së jashtme si e bazuar në 'Orientimin Euro-Atlantik' të shqiptarëve dhe të shtetit shqiptar janë të negociuara dhe të fiksuara në debatin vendas mbi Evropën dhe Perëndimin. Për këtë arsye marrëdhënia mes demokratizimit të brendshëm dhe demokratizimit të marrëdhënive me jashtë nuk kanë sesi të mos shihen si të lidhura ngushtë. Kjo ese nuk merr përsipër ta shpjegojë këtë lidhje por në të kundërt të nxjerrë në pah tensionet që kjo lidhje përmban dhe të cilat garantojnë dhe vazhdimësinë e ligjërimin evropianizues dhe rrjedhimisht dhe problemet e legjitimitetit të brendshëm dhe të jashtëm që këto tensione ngrëthejnë në vetvete. E nis diskutimin me një shikim kritik të Evropianizimit si diskurs akademik duke qënë se te ky diskurs kërkohet shpesh të gjinden të gjitha zgjidhjet e gatshme për demokratizim dhe reforma, për të vijuar me një analizë empirike të ndërtimit të autoritetit dhe legjitimitetit të Evropës nëpërmjet interpretimeve që i vishen nga aktorët politikë vendas qoftë në lidhje me politikën e jashtme, ashtu dhe në lidhje me politikën e brendshme. Të dyja sferat ndërlidhen te identiteti i shtetit shqiptar. Tensionet dhe kontradiktat që mbarsin interpretimet e ndryshme të Evropës nuk kanë sesi të mos pasqyrohen edhe tek ky identitet.

Ligjërimi i Evropianizimit: Mes Skeletit Teorik dhe Ligjërimin të Pushtetit

Në debatin akademik, gjuha e Evropianizimit nënkupton si procesin e reformës së brendshme si pasojë e procesit të afrimit me Bashkimin Evropian ashtu dhe brendësimin e vlerave evropiane dhe perëndimore nga aktorët vendas. Në zemër të Evropianizimit

---

³ Në këtë kontekst duke u bazuar në literaturën e gjerë konstruktiviste të marrëdhënive ndërkombëtare preferoj të mos përdor "imazhi i shtetit" sic përdoret rëndom në ligjërimin politik dhe zyrtar. Ndërkohë që "imazhi i shtetit" thekson me tepër përfaqësimin e shtetit përsëjashmi, termi i "identitetit të shtetit" është më i gjerë sesa thjesht reflektim përsëjashmi sepse përfshin dhe dinamikën e brendshme të krijimit dhe ri-ndërtimit të këtij reflektimi. Për një diskutim të konceptit shih Stephanie Ortman "Russian Collective Identity Formation and the Problem of Identity in IR Theory", *Referat i mbajtur në Fifth Pan-European International Relations Conference*, Hagë, 9-11 Shtator 2004, fq. 3.

qoftë si ngrehinë teorike apo dhe si ligjërim politik qëndron nevoja dhe aspirata e ndryshimit. Cladio Radaelli e ka definuar qartë Evropianizimin si:

Proceset e (...) a) sendërtimit, b) përzierjes [diffusion] dhe c) institucionalizimit të rregullave formale dhe jorformale, procedurave, paradigmeve të politikëbërjes, stileve dhe “mënyrës të të bërit të gjërave” si dhe e besimeve dhe normave të përbashkëta të cilat përkufizohen dhe konsolidohen në procesin e politikave të BE-së dhe pastaj ndërfiten në logjikën e ligjëritimit të brendshëm (kombëtar apo lokal), në strukturat politike dhe në politikat publike. (Radaelli, 2004:3)

Ky përkufizim kaq i gjerë i rrok të dy proceset e përmendura më lart, pra si implementimin e ‘imponuar’ në një farë mënyre i politikavë të BE-së ashtu edhe brendësimin e normave dhe vlerave të BE-së, derisa aktorët vendas nuk kanë më nevojë t’i referohen manualit dhe raporteve të BE-së për t’u sjellë si anëtarë pa u bërë ende të tillë. Ky ndryshim në sajë të ndërfitjes së normave, vlerave dhe politikave të BE-së mund të ndodhë në tre plane përnjëherësh: në planin e politikave, të politikës si dhe të identiteteve politike dhe kombëtare. Shkalla sipërore e Evropianizimit në kuptimin e mësimit dhe brendësimin të normave do t’i përngjasonte sjelljes së protagonistëve në *reality show*-n e përmendur në hyrje: aktorët vendas do silleshin *demokratisht* jo vetëm nën monitorim nga Evropa por edhe sikur Evropa të mos ishte aty: dmth demokratizimi dhe kryerja e reformave duhet të paraqiten jo si sforcim por si sjellje natyrale.

Sa më afër që është vendi në procesin e integritimit, aq më të dukshme dhe të thella janë dhe efektet e evropianizimit. Ka ndër ata që ngulmojnë edhe që përdorimi i Evropianizimit qoftë si skelet teorik apo dhe si ligjërim për vendet jo-anëtare të Bashkimit Evropian është krejt i pavend; në këtë rast do të ishte më e saktë të flitej për BE-izim [EU-isation] (shih Diez et; al. 2005). Me të vërtetë, Evropianizimi i parë nga akademikët dhe politikëbërësit perëndimorë mund të ketë rigorozitet dhe koherencë kur aplikohet si kategori analitike vetëm në rastin e vendeve anëtare ose kandidatë të BE-së. Por parë nga larg Brukselit, gjuha e Evropianizimit gëzon një status gati hegjemonik në debatet publike nacionale. Mungesa e dallimit të Evropianizimit si skelet teorik nga njëra anë dhe si ligjërim modernizimi me anë të të cilit synohet krijimi i identiteteve demokratike nga ana tjetër është tipari kryesor si i ligjëritimit zyrtar ashtu dhe i debateve politike mbi Evropën dhe integritimin Evropian në vende si Shqipëria.

Duke iu kthyer, skeletit teorik të evropianizimit, përkufizimi i Radaellit e zgjeron vërtet thelbësisht të kuptuarit e Evropianizimit si një proces ndryshimi që vjen si pasojë e presionit të ushtruar nga BE-ja, sic sugjerojnë Thomas Risse dhe Tanja Borzel (Borzel e Risse, 2000). Por edhe në rastin e konceptualizimit të Radaellit, problemi kryesor ngelet relativisht i njëjtë si tek analiza e Borzel dhe Risse dhe e autorëve të tjerë të Evropianizimit: BE merret si aktor i dhënë, një herë e mirë e krejt i vecueshëm prej planit kombëtar, dmth i jashtëm dhe i dallueshëm prej aktorëve dhe proceseve që ndodhin në kontekstin e brendshëm kombëtar të vendit në fjalë. Proceset e interpretimit të vetë Evropës nuk merren parasysh ashtu si nuk merret parasysh që Evropa është rrallë aktor me identitet të saktë dhe të mirëpërcaktuar: të fiksuarit e vetë kuptimit të Evropës dhe të

kufijve të saj identitare dhe politike është c'ka përcakton sot për sot debatet politike në vendet si brenda ashtu dhe jashtë BE-së.

Në rastin e vendeve jashtë BE-së, ose në priferinë e saj Evropa nuk është vetëm model demokracie apo qendër gravitacioni, por dhe strategji legjitimimi jo vetëm i programeve dhe alternativave politike por mbi të gjitha i të konceptuarit të politikës si asaj të brendshme dhe asaj të jashtme. Por kjo Evropë aq sa shërben për legjitimimin e politikave të ndryshme, aq dhe percaktohet, definohet dhe kuptimësohet në sajë të përdorimit që aktorët lokalë u bëjnë disa principeve bazë të marra qoftë nga doktrinat nacionaliste, apo qoftë nga ato moderniste apo si në shumicën e rasteve të vendeve të Evropës Juglindore ku këto dy lloj platformash të fund shekullit të XIX-të/fillim shekullit të XX-të përputhen, tek të dyja. Dhe këto procese interpretimi dhe kuptimëzimi nuk mund të shpjegohen brenda shtratit të ngushtë të Evropianizimit. Ajo c'ka sugjeroj është të parit me sy kritik të vetë gjuhës së Evropianizimit: në vend të një ngrehine të palëvizshme teorike apo kategorie analitike unë do sugjeroja ta merrnin si një ligjërim i cili përcakton pozicionet e autoritetit nga të cilat akademikët, politikë-hartuesit dhe politikanët interpretojnë “Evropën” dhe njëharazi marrëdhënien me të. Në këtë kuptim, Evropa i ngjan vërtet një ‘fushë-beteja ligjërimore’ (Diez, 2001) ku ndeshen aktorë politikë, akademikë e intelektualë. Synimet e këtyre ndeshjeve mund të jenë vërtet afatshkurtra e në fakt jo me shumë interes për këtë diskutim të këtushëm: c'ka del nga këto ndeshje është më domethënëse dhe më afatgjatë: dalin identitete jo vetëm të atyre që ndeshen por përvijëzohen dhe kufijte e asaj fushë-beteje ku luftohet. Në varësi të së dytës kristalizohen dhe të parat.

Duke u bazuar në metodologjinë e Analizës Kritike Ligjërimore [Critical Discourse Analysis] të themeluar nga Norman Fairclough dhe Ruth Wodak, pjesa që vijon prezanton rezultatet e përvijëzuara nga një analizë tekstesh të ligjërimin zyrtar që nga fillimet e viteve 90' e deri më sot. Fokusi i analizës është përdorimi i ‘Evropianizimit’ si process demokratizimi të brendshëm dhe të jashtëm dhe i “Orientimit Euro-Atlantik” si kurs i politikës së jashtme por dhe si identitet kombëtar që jo vetëm mbështet, por që i jep përmbajtje identitetit të shtetit shqiptar. Kështu, i përmasem Evropianizimit si një ligjërim i cili është gjithmonë i kontestueshëm e në të njëjtën kohë asimilon brenda vetes të gjitha kundërshtitë e shërben kështu si bazë legjitimiteti si për identitetet shtetërore ashtu dhe për ato politike.

Evropianizimi i brendshëm dhe Evropianizimi i jashtëm: Probleme legjitimiteti

Për të lexuar përdorimet e ndryshme të Evropës dhe të Evropianizimit na duhet ta kufizojmë debatin politik si debat kombëtar: temat dhe kategoritë konceptuale të debatit mundet të jenë më të gjera sesa kombëtare por kriteret e legjitimitetit të artikullimit të këtyre temave nga aktorët vendas mund të gjehen vetëm në repertorin vendas. Sic sugjerojnë Ole Waever dhe Lene Hansen (2001) bashkë me ‘kombin’ dhe shtetin’, ose ‘popullin’ ‘Evropa’ është ndër konceptet bazë rreth të cilave organizohen sot debatet kombëtare politike. E megjithatë marrëdhënia mes këtyre tre koncepteve është e ndryshme nga njëri vend në tjetrin sepse dhe vetë interpretimi i këtyre koncepteve është i ndryshëm nga njëri kontekst kombëtar tek tjetri. Për më tepër, dhe brenda - përbrenda debatit politik kombëtar, përdorimi i ‘Evropës’ merr kuptime dhe ngjyime të kundërta në

varësi të shtratit ideor dhe interesave të secilit aktor apo grup aktorësh që përfshihen në një debat të tillë.

Nga Brenda...

Për të kuptuar sesi interpretohet roli i Evropës dhe specifikisht i Bashkimit Evropian në demokratizimin e brendshëm të vendit, kam analizuar në vecanti sesi aritkullohet procesi i integritit në Bashkimit Evropian. Duke qënë se procesi i Evropianizimit është proces reformimi të përgjithshëm që synon të afrojë vendin me Perëndimin, gjuha e Evropianizimit është pashmangërisht një gjuhë modernizimi, në të cilën *Tjetri* nuk përcaktohet në terma hapsinorë por në terma kohorë: tjetri është e Shkuara (Waevert cituar në Hatzopoulos 2003: 32) Si rrjedhojë, elementë të vetë gjuhës modernizuese që Europa përdor për të *Tjerët* duke ndërtuar kështu njëkohësisht dhe identitetin e vet ndërfuten në repertorët kombëtare modernizues sic është psh korpusi i teksteve të Rilindjes Kombëtare. Kemi kështu një kombinim të ligjërimit modernizues të kombitshet me elementë të ligjërimit të qeverisjes demokratike të importuar nga raportet e BE-së, gjuha tekniko-akademike e specialistëve të politikave evropiane dhe ligjërimit më universal të ekonomisë së tregut dhe liberalizimit.

Portretizimi i BE-së si një mësuese e rreptë por e drejtë që korrigjon detyrat e bëra nga vendet candidate apo aspirante është imazhi që i përgjigjet më saktë marrëdhënies së kushtëzuar (conditionality) mes të dy palëve. Kjo metaforë përdoret si nga 'specialistë dhe ekspertë ligjorë dhe ekonomikë të procesit, ashtu dhe nga politikanët dhe zyrtarët e lartë. Ndërkohë që në rastin e përdorimit nga specialistë të çështjeve evropiane, kjo metaforë bën thirrje për 'eficiencë', 'sakrifica' dhe 'përkushtim', në rastin e përdorimit në debatin politik dhe në ligjërimin e aktorëve politikë metafora e BE-së si mësuese dhe gjyquese objektive thekson nevojën e harmonizimit të të gjithë zërave brenda spektrit politik në mbështetje të procesit të integritit si dhe në mbështetje të reformave të ndërmarra nga qeverisa. Kjo thirrje për konsensus shoqëror për një proces që rëndom cilësohet dhe si mision historik (demonstrim ky i qartë ky i përkthimit të gjuhës së integritit në gjuhën e modernizimit të shtetit-komb të fillim shekullit të 20-të), kërkohet në emër të Evropës dhe në emër të popullit ose herë-herë dhe të kombit përkundrejt 'klasës politike'. Ironia qëndron në atë që vetë aktorët politikanë kërkojnë konsensus mes-vedi dhe një lloj premtimi konsensusi të përgjithshëm popullor për integritimin në emër të popullit dhe të Evropës dhe në kundërvënie ndaj "klasës politike".

Kemi kështu një lloj dyfishësie rolesh të të njëjtëve aktorë: të folurit në emër të njerëzve dhe në emër të Evropës dhe të bërit thirrje klasës politike për të vënë interesat e tyre politike dhe ekonomike mënjanë në emër të integritit nga njëra anë dhe të vazhduarit të të qenit brenda skenës politike si pjesëtar i asaj klase politike që delegjitimohet si konfliktuale dhe penguese e proceseve të integritit. Kështu, Evropa interpretohet si e pozicionuar nga ana e popullit, e njerëzve dhe gjuha e Evropianizimit nga gjuhë teknike e cila ka një bazë shumë të hollë legjitimiteti politik kthehet në gjuhë 'rezistence' ose në ligjërim kontestues të pushtetit. Ky lloj interpretimi i Evropës qoftë si gjyqtare apo mësuese nga njëra anë apo qoftë si mbështetëse e 'njerëzve' kundër klasës së tyre politike është dominant dhe krejt i zakonshëm dhe në media. Perifrazimi i gjuhës së raporteve të BE-së dhe i deklaratave të zyrtarëve të huaj në termat e (BE/Komisioni Evropian/Parlamenti Evropian/Doris Pack etj.) "paralajmëroi", "detyroi të ulen ne

tavolinë”, “bëri thirrje” përforcojnë këtë portretizim të BE-së dhe më në përgjithësi të “komunitetit evropian”. Po të huazonim terminologjinë e Norman Fairclough mbi “zërin e tretë” (Fairclough 1995) që është kurdoherë i pranishëm në tekstet e medias dhe që megjithëse jo i cituar fjalë për fjalë shërben për të legjitimizuar apo de-legjitimizuar fjalët e protagonistëve të ngjarjes së lajmit, ky “zë i tretë” do të ishte Evropa dhe “komuniteti ndërkombëtar”.

Kontradikta themelore këtu është se janë vetë aktorët politikë, dhe pjesëmarrësit në politikën e përditshme që kontrobuojnë në krijimin e një ligjërimi të tillë Evropianizimi. Përfundimi i kësaj dyfishësie është asimilimi i alternativave të vërteta kundrejt politikave të vecanta dhe de-legjitimimi i aktorëve të tjerë socialë, si sfera e biznesit (kujto debatin në të përditshmen *Shekulli* në 2004 rreth marrëveshjes së qeverisë së atëhershme me AlbAmbient, kur gjuha zyrtare iu kundërvu gjuhës së “biznesit” në emër të Evropës) apo e kulturës (kujto përahatinë e politikanëve me debatet identitare që shpesh herë nuk kanë lidhje direkte me debatet politike). Gjuha e evropianizimit kthen kështu ligjërimet e cdo fushe tjetër në ligjërim politik, ndërkohë që vetë alternativat politike i privon nga baza ideore.

Nga Jashtë...

Megjithë antagonizmin ekstrem mes dy grupimeve kryesore politike në Shqipëri, Partisë Socialiste dhe asaj Demokratike aktorët politike të të dy krahëve kanë përsëritur vazhdimisht që ‘Orientimi Euro-Atlantik’ i vendit është pika më e qëndrueshme dhe që i bashkon të gjitha forcat politike në vend. Përpyekjet e zyrtarëve shqiptarë për të përcuar idenë e bashkimit dhe unitetit kombëtar si dhe harmonisë mes të gjithë forcave politike nuk mund të kuptohen krejt jashtë ligjërimin ballkanik të Perëndimit si dhe lenteve me anë të të cilave problematika e shteteve dhe shoqërive të Ballkanit është parë në vitet 90 nga Perëndimi: institucione të dobëta dhe shoqëri të ndara. Të dy faktorët kanë qënë dhe mbesin të lidhur pazgjidhmërisht me njëra-tjetrën: mungesa e konsensusit mes forcave politike dhe segmenteve të ndryshme shoqërore mund të minojë përpjekjet për ndërtim dhe konsolidim institucionesh demokratike, sic e ka demonstruar shume qartë rasti i Shqipërisë. Ajo çka është me interes në kontekstin e këtushëm është sesi dialogu dhe bashkëpunimi mes palëve politike është theksuar vazhdimisht nga vetë palët politike si një normë themelore e diktuar nga Evropa ose nga “ndërkombëtarët” si bazë si për stabilitetin dhe demokratizimin e brendshëm të Shqipërisë ashtu dhe për njohjen e saj nga jashtë si shtet demokratik dhe perëndimor. Në këtë linjë, dialogu dhe bashkëpunimi i brendshëm paraqiten si garancia më e fortë kundër devijimeve të mundshme nga rruga e Evropianizimit dhe nga “Orientimi Euro-Atlantik”.

Duke pasur parasysh retorikën e përfaqësuesve të organizatave ndërkombëtare në vend por dhe më gjerë, ligjërimin perëndimor të “përcarjeve etnike” në Ballkan (shih Hansen 2006) apo të luftës mbi terrorizmin të pas 11 shtatorit, arrij në përfundimin se dy mund të ishin alternativat më ekstreme të rrugës së Evropianizimit: politika nacionaliste nga njëra anë dhe radikalizimi i identiteve fetare nga ana tjetër. Mënyra që është ndjekur për të siguruar Evropën dhe “komunitetin ndërkombëtar” se Shqipëria nuk do të devijonte nga rruga e evropianizimit ka qënë ri-ndërtimi i disa narrativave bazë të identitetit kombëtar dhe rrjedhimisht të identitetit të shtetit shqiptar. Këto narrativa kanë qënë të

pranishme si në rastin e qeverisjes së majtë dhe në atë të qeverisjes së djathtë, megjithë zbejhen apo theksimin e tyre në momente kyce si në rastin e pas-1997 apo pas 11 shtatorit. Këto dy narrativa identitare do i vecoja si: narracioni i *tolerancës* dhe ai i *pragmatizmit* si tipare themelore të përbërjes kulturore-etnike të kombi shqiptar dhe rrjedhimisht dhe si parime që udhëzojnë politikën e jashtme të shtetit shqiptar.

Teza e pragmatizmit ka shërbyer si gur themelor i ligjërimit zyrtar të qeverisjeve socialistetë pas 1997-ës. Duke pasur parasysh si shkatërrimin ekonomik që pasoi përmbysjen e piramidave por edhe rrënimin e legjitimitetit të jashtëm të shtetit shqiptar, qeverisja e re e majtë lëvizi nga gjuha e “mosndërrhyrjes në punët e brendshme” që kishte karakterizuar deri atëherë ligjërimitin zyrtar, sidomos gjatë acarimit të marrëdhënive me Departamentin Amerikan të Shtetit në 1996 dhe me Greqinë në 1993-4. Kjo lëvizje nuk ishte thjesht ndryshim nga gjuha zyrtare por dhe nga gjuha që vetë të majtët kishin përdorur në fillim të viteve ‘90’s, dmth gjuha e “dyerve të hapura por jo të shqyera” (Nano, *ZP*, 21.06.1992). Theksi te ekonomia si koncept organizativ i ligjërimit zyrtar të majtë të pas 97-ës u shoqërua me kalimin nga “kombi” si nocion bazë i ligjërimit zyrtar të para 1997 në nocionin e “rajonit” dhe në krijimin kështu të një identiteti rajonal si shtyllë përbërëse e identitetit të shtetit shqiptar. Kjo nuk do të thotë se rajoni dhe demokratizimi i hapësirës ballkanike nuk ishte i pranishëm dhe në ligjërimitin zyrtar të demokratëve. Përkundrazi, duke iu referuar çështjes së Kosovës, Presidenti i atëhershëm Sali Berisha u shpreh qartë për zgjidhjen e çështjes së Kosovës brenda dinamikës së demokratizimit të hapësirës ballkanike (Sali Berisha i cituar te Kola, 2003:309). Megjithatë vetëm pas 1997, “Ballkani” u bë i domosdoshëm për krijimin e një bazë legjitimiteti të jashtëm, dmth nga Perëndimi. Identiteti i shtetit shqiptar filloi të artikulohej në ligjërimitin zyrtar si pararendës i demokratizimit dhe Evropianizimit të rajonit.

Qëllimi ishte, sipas fjalëve të Ministrisë të atëhershëm të Punëve të Jashtme të kthehej Shqipëria nga “burim destabiliteti në partner i Komunitetit Evropian” (Milo, *Punimet e Kuvendit Popullor*, 1997:247). Në këtë linjë, vetëm një politikë pragmatiste ndaj çështjes kombëtare në përgjithësi dhe asaj së Kosovës në vecanti sillej si opsioni i mundshëm për krijimin e kësaj lidhjeje partneriteti. Por duke e paraqitur pragmatizmin jo vetëm si tipar të shtetit shqiptar (dmth si cilësues i politikës së jashtme), por edhe si tipar etno-kulturor të kombit shqiptar, ligjërimiti zyrtar socialist synonte ruajtjen e idesë së iniciativës së shtetit shqiptar: dmth, megjithëse politika shtetërore do të ndiqte vijën e Komunitetit Evropian në lidhje si me politikën e jashtme dhe çështjen kombëtare në rajon, ndjekja e kësaj vije nuk ishte e imponuar si ndërhyrje nga jashtë, por e imponuar nga karakteri perëndimor dhe “orientimi Euro-Atlantik” i kombit shqiptar (shih p.sh. Nano, *Punimet e Kuvendit Popullor*, 1998:1323).

Në funksion të ndërtimit të këtij identiteti të shtetit shqiptar si i pajtueshëm me normat dhe vlerat evropiane është dhe teza e tolerancës. Megjithëse kjo tezë është përforcuar më shumë në kontekstin e pas-11 shtatorit (në variantin e tolerancës fetare), teza e tolerancës është artikuluar nga zyrtarët shqiptarë sidomos pas 1997 për ta vecuar shtetin dhe kombin shqiptar nga konteksti i dinamikës konfliktuale në rajon dhe rrjedhimisht për të nxjerrë në pah potencialin e Shqipërisë për të luajtur rolin e kepit emancipues dhe demokratizues të Ballkanit Frika e dhënies së idesë së simulimit, pra e ‘luajtjes sikur’ e normave dhe rregullave të BE-së ka shtyrë përpara një proces ndërtimi jo vetëm të një identiteti demokratik të shtetit por edhe një ri-interpretim të disa narrativave identitare të kombit për t’i dhënë përmbajtje këtij identiteti të shtetit.

E megjithatë secili krah politik është rrekur të de-legjitimojë kundërshtarin politik në sytë e Evropës dhe të ‘komunitetit ndërkombëtar’ me anë të atyre alternativave që janë cilësuar nga vetë ligjërimi zyrtar si devijime nga rruga e Evropianizimit dhe nga ‘Orientimi Euro-Atlantik’. Të dy alternativat, si ajo e radikalizimit të identiteteve fetare dhe ajo e nacionalizmit radikal është kërkuar te kundërshtari politik. Kështu për shembull, anëtarësimi në Organizatën e Konferencës Islamike në 1992 shkaktoi reagimin e ashpër nga opozita socialiste që e interpretoi këtë hap si demonstrim i radikalizmit fetar të grupit politik në qeverisje. Po kështu, socialistët janë akuzuar vazhdimisht nga opozita demokratike gjatë 1992-1997 për kahje jo kombëtare dhe për mbështetje ndaj Serbise dhe Rusisë në dëm të orientimit perëndimor të vendit. Në një moment a një tjetër secila palë ka akuzuar palën kundërshtare për ndjekje të shembullit të Sllobodan Milloshevicit. Ajo c’ka ka rëndësi këtu është se cdo alternative apo cdo delegjitimim i kundërshtarit politik është bërë në emër të popullit dhe të Evropës, ose më mirë në emër të Evropianizimit të vendit dhe të Evropianizimit të popullit shqiptar. Kundërshtia këtu qëndron mes përpjekjeve nga njëra anë për të ndërtuar një identitet demokratik dhe perëndimor të shtetit shqiptar nga njëra anë dhe përpjekjeve për akumulim legjitimiteti të jashtëm nga ana e akotëve dhe partive politike duke de-legjitimuar kundërshtarin si mbartës i devijimeve të mundshme nga rruga e Evropianizimit. Kjo mospërputhje qëndron në themel (dhe rrjedhimisht minon nga themelet) te përpjekjet e aktorëve politikë për krijimin e një identiteti demokrat të shtetit shqiptar në periudhën pas-komuniste.

Ky mospajtim i ligjërimit zyrtar me ligjërimin politik nuk mund të shpjegohet me audiencat e ndryshme sic mund ta shpjegonin Elizabet Burns (1972) me konceptin e saj te teatralitetit apo Wolfgang Iser me konceptin e tij të “lexuesit të nënkuptuar” (1984) Në këtë mes nuk shtrohet çështja nëse uniteti dhe harmonia mes palëve politike del në pah vetëm në ligjërimin zyrtar sepse audiencia për këtë ligjërimi është ajo e komunitetit ndërkombëtar (i.e. Evropa) ndërsa audiencia e ligjërimit politik është elektorati vendas. Unë mendoj se audiencia në të dy rastet është ajo ajo e komunitetit ndërkombëtar. Madje do ta shtyeja dhe me tej këtë sugjerim duke shtuar se në të vërtetë është ndjeshmëria ndaj vëzhgimit të Evropës dhe të “komunitetit ndërkombëtar” që i krijon të dyja ligjërimet e kundërta. Kështu Evropa apo ‘komuniteti ndërkombëtar’ i ngjan atij Syrit që ndjek pas kudo dhe i jep vetë identitetin personazhit kryesor, të *Librit të Zi* të Orhan Pamukut (2006:113). Kështu dhe Evropa kthehet njëkohësisht si në burim ashtu dhe në nevojë të përhershme legjitimiteti për aktorët politikë.

Mendime Përmbyllëse

Për ta përfunduar këtë diskutim aty ku e nisëm, do na duhej të pyesnim nëse këto përpjekje për krijimin e një identiteti demokratik të shtetit shqiptar dhe rindërtimin e një identiteti kombëtar perëndimor mund të ishin të ndryshme nëse audiencia, i.e. Evropa dhe ‘komuniteti ndërkombëtar’ nuk do të ishte *aty*. Kur e fillova diskutimin me konceptin e teatralitetit shqetësimi kryesor ishte loja “sikur” e politikanëve në skenën e brendshme dhe të jashtme politike: nga njëra anë sikur janë nën monitorim të përhershëm nga Syri i kudogjindshëm i Evropës dhe më gjerë i ‘komunitetit perëndimor’ dhe në të njëjtën kohë, sjellja sikur normat dhe vlerat e Evropës janë brendësuar tashmë dhe aktorët do të sillleshin në përputhje me identitetet e tyre demokratike dhe në përputhje me identitetin

demokratik të shtetit edhe sikur Evropa të mos ishte më *aty*. Ajo c'ka duhet të pranoj është se njohja e një realiteti të ndryshëm nga ai ku prania dhe autoriteti i Evropës ndërtohet dhe përforcohet përditë si nga ligjërimi zyrtar ashtu dhe nga ai politik (dhe mediatik) është i pamundur. Ajo c'ka u përpoqa të bëj në këtë ese ishte të paraqitja sesi procesi i ndërtimit të një identiteti demokratik të Shqipërisë është pazgjidhshmërisht i lidhur me këtë process ndërtimi të vazhdueshëm të autoritetit të Evropës. Përpjekjet e aktorëve politikë për të portretizuar kundërshtarin politik si mbartës të alternativave devijuese nga Evropianizimi duhet të shihen vetëm si përcapje për maksimizim të legjitimitetit të jashtëm të palës politike në fjalë por edhe si hapa minues të vetë kongruencës mes “klasës politike”, “shtetit” dhe “kombit”/“popullit” si kriter bazë i suksesit të projektit të integritit evropian.

Ajo c'ka Tony Judt ka pasë parashikuar në lidhje me temën e identitetit Evropian sipas të cilit ai “ka zëvendësuar me të shpejtë diskursin politik të një minoriteti të ndërkryer intelektualësh, duke zënë kështu hapësirën që në një situatë tjetër duhet të zinin projekte liberale dhe demokratike...” (Judt, cituar te Mueller 2002:183) mund të perifrazohet lehtësisht dhe për “Evropën” dhe procesin e Evropianizimit në përgjithësi. Përdorimi i kudohershëm i Evropës si mjet legjitimes i cdo lloj argumenti politik nuk është provë evropianizimi: në rastin më të mirë është provë e asaj c'ka Thomas Diez e quan “Evropianizim ligjërimor” [Discursive Europeanization] dhe në rastin më të keq shkaktton një tallazitje konceptuale rreth termit të përdorur dhe bën të padallueshme kriteret e legjitimitetit të politikave apo alternativave politike të cilat legjitimohen me anë të ‘Evropës’.

Bibliografi

Baudrillard, Jean (1984) *Simulacra and Simulation*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press

Börzel Tanja A. and Thomas Risse, "When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change" *European Integration online Papers (EIoP)* Vol. 4 (2000) N° 15 I marrë nga: <http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-015a.htm>

_____, (1999) "Towards Convergence in Europe? Institutional Adaptation to Europeanisation in Germany and Spain" *Journal of Common Market Studies* 37:4 fq.. 573-596

Burns, Elizabeth (1972) *Theatricality*, Londër: Longman.

Diez, Thomas; Apostolos Agnantopoulos; Alper Kaliber (2005) Turkey, Europeanization and Civil Society: Introduction, South European Society and Politics, Vol. 10: 1, fq. 1-15.

_____, (2001) Europe as a Discursive Battleground. *Cooperation and Conflict*, Vol. 36, Nr. 1, fq. 5-38.

Fairclough Norman, (1995) *Media Discourse*. Londër: Edward Arnold.

Hansen L. (2006) *Security as Practice. Discourse Analysis and the Bosnian War*. London and New York: Routledge.

Hatzopoulos, Pavlos (2003) "All that is, is nationalist? Eastern Imaginings of the Balkans since the Yugoslav Wars", *Journal of Southern Europe and the Balkans*, Vol. 5, Nr. 1, fq. 28-35

Iser, Wolfgang (1974) *The Implied Reader*. Baltimore ; London : Johns Hopkins University Press

Judt, Tony (2002) The Past is another country: Myth and Memory in post-war Europe", në *Memory and Poëer in Post-War Europe*, editor Jan-Verner Mueller. Cambridge:Cambridge University Press.

Kola, Paulin (2003) *The Search for Greater Albania*. Londër: Hurst Publishing.

Pamuk, Orhan (2006). *The Black Book*. Faber and Faber. Londër.

Wæver O. (2001) Identity, communities and foreign policy.-In: Hansen L. and O. Wæver (ed) *European Integration and National Identity: The challenge of the Nordic States*, London: Routledge. 20-50.

Wodak Ruth, (1996) *Disorders of Discourse*, Londër: Longman.

Media

“Fjalim i Fatos Nanos në Kongresin e Parë të Partisë Socialiste” *Zeri i Popullit*,
21.06.1992

Burime Arkivore

Punimet e Kuvendit Popullor, Legjislatura e 15-te. 1997, 1998 (Parliamentary Recordings,
15th Legislature 1997, 1998)